

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

การนวดไทยเป็นภูมิปัญญาอันล้ำค่าของคนไทยที่มีประวัติและเรื่องราวสืบทอดกันมาช้านาน การนวดมีบทบาทอย่างสำคัญในการรักษาโรคตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันจะเห็นได้ว่า หมอนวดไทยในอดีตมีวิวัฒนาการพัฒนาความรู้อย่างต่อเนื่อง (สถาบันการแพทย์แผนไทย, 2542) โดยเกิดจากสัญชาตญาณของการอยู่รอด เมื่อมีอาการปวดเมื่อยหรือเจ็บป่วยที่เกิดขึ้นกับตนเองหรือผู้ใกล้ชิดมักจะลูบไล้บิบนวดบริเวณดังกล่าว ทำให้อาการปวดเมื่อยคลายลง ทีแรกก็เป็นไปโดยมิได้ตั้งใจ ต่อมาเริ่มสังเกตเห็นผลของการบิบนวดในบางจุดหรือบางวิธีที่ได้ผล จึงเก็บไว้เป็นประสบการณ์ และกลายเป็นความรู้ที่สืบทอดกันต่อ ๆ มา กระทั่งสามารถสร้างขึ้นเป็นทฤษฎี การนวดจึงกลายเป็นศาสตร์แขนงหนึ่งที่มีบทบาทบำบัดรักษาอาการหรือโรคภัยบางอย่างได้ ความโดดเด่นของการนวดแผนไทย จะเน้นด้านสุขภาพเป็นหลัก โดยจะช่วยฟื้นฟูสภาพร่างกายไม่ด้อยกว่าการรักษาแบบแพทย์แผนปัจจุบัน และถือเป็นทางเลือกหนึ่งของประชากรโลก เพราะปัจจุบันได้พิสูจน์ให้ชาวต่างชาติ ได้เห็นว่า การนวดแผนไทยสามารถฟื้นฟูสภาพร่างกายได้ ภายหลังจากได้รับการรักษาจากแพทย์แผนปัจจุบันแล้ว (อุณิสสา เขียวสมบูรณ์, 2547) จะเห็นว่า การนวดก็มีใช้นวดเพียงเพื่อการรักษาความเจ็บป่วยเท่านั้น แต่ยังมีค่าต่อสุขภาพ ซึ่งเป็นกระบวนการดูแลสุขภาพ และการรักษาโรคโดยอาศัยการสัมผัสอย่างมีหลักการระหว่างผู้ให้การรักษา (หมอนวด) และผู้รับบริการ โดยการนวดจะมีจุดมุ่งหมายเพื่อช่วยให้รู้สึกผ่อนคลายทั้งร่างกายและจิตใจ คือ ทำให้เกิดการไหลเวียนของเลือดลมและผ่อนคลายกล้ามเนื้อ รวมทั้งสามารถรักษาอาการปวดเมื่อย เคล็ดขัดยอกตามร่างกาย และช่วยให้จิตสงบ ผ่อนคลายความเครียดได้ โดยความเครียดถือว่าเป็นตัวนำไปสู่การเจ็บป่วยได้ง่าย อาการที่เกิดจากความเครียดจะส่งผลกระทบต่อให้ระบบต่าง ๆ ในร่างกายทำงานผิดปกติ ทำให้เกิดการปวดเมื่อยตามร่างกาย ซึ่งมักจะเป็นอาการป่วยเรื้อรัง ผู้ป่วยมักจะหาแนวทางการรักษาไม่ว่าจะเป็นแพทย์แผนปัจจุบันหรือการรักษาแบบอื่นที่อาศัยธรรมชาติไม่ว่าจะเป็นสมุนไพร ฝังเข็ม ร้อยละ หรือการนวดแผนไทย ซึ่งวิธีดังกล่าวนี้ ได้ผลเป็นที่น่าพอใจ โดยมีการวิจัยพบว่าวิธีที่ทำให้ผู้ป่วยมีอาการดีขึ้นมากที่สุด คือ นวดแผนไทย คิดเป็นร้อยละ 51.4 รองลงมาคือ ฝังเข็มร้อยละ 50.0 สมุนไพรร้อยละ 40.0 และ ฝังเข็มร้อยละ 28.6 (วสุ กาญจนหัตถกิจ และคณะ, 2547) ทำให้การนวดแผนไทยในปัจจุบันมีผู้นิยมอย่างแพร่หลายมากขึ้น โดยเฉพาะแต่ประชาชนชาวไทยเท่านั้น คน

ทั่วโลกที่รู้จักการนวดแผนไทยก็ให้การยอมรับนับถือเช่นกัน (มานพ ประภาษานนท์, 2547) นอกจากนี้ยังได้รับการสนับสนุนจากกระทรวงสาธารณสุข ตามแผนพัฒนาสาธารณสุขฉบับที่ 8 คือมีนโยบายที่จะฟื้นฟูการแพทย์แผนไทยโดยการนำเอาแนวทางการรักษาโรคแบบแผนไทย ซึ่งได้แก่การนวดแผนไทย มาศึกษา ค้นคว้าวิจัย และส่งเสริมประชาชนให้หันมาใช้การแพทย์แผนไทยในการดูแลสุขภาพ โดยอาศัยภูมิปัญญาไทยแต่ดั้งเดิมเป็นพื้นฐาน อันจะเป็นการช่วยประหยัดงบประมาณของประเทศได้ทางหนึ่ง และยังส่งเสริมทั้งภาครัฐและเอกชน ให้พัฒนาธุรกิจการนวดแผนไทยให้เข้าสู่มาตรฐานสากล และเกิดความยั่งยืนต่อไป (รัฐวุฒิ สุขมี, 2547)

จังหวัดพะเยาเป็นจังหวัดหนึ่งในภาคเหนือที่มีผู้มาใช้บริการนวดแผนไทยกันอย่างแพร่หลาย ปัจจุบันมีสถานประกอบการนวดแผนไทยตั้งขึ้นหลายแห่ง จากข้อมูลของสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดพะเยาพบว่าในอำเภอเมือง สถานที่ให้บริการนวดแผนไทยโดยหน่วยงานของเอกชน มีจำนวน 6 แห่งที่ขึ้นทะเบียนกับสาธารณสุขจังหวัดพะเยา (สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดพะเยา, 2547) จากการสำรวจเบื้องต้นของผู้ศึกษา พบว่าสถานประกอบการดังกล่าวมีทั้งที่เป็นลักษณะนวดเพื่อสุขภาพ และนวดเพื่อบำบัดรักษาโรค และกำลังพัฒนาการให้บริการ โดยมีการปรับปรุงสถานที่เป็นส่วนสำคัญ ปรับปรุงการให้บริการที่หลากหลายขึ้น เช่นจากเดิมมีเพียงการนวดตัว นวดประคบ และนวดฝ่าเท้าเท่านั้น แต่ขณะนี้มีการนำสมุนไพรมาประยุกต์ใช้ด้วย เช่น บริการอบสมุนไพร การนวดน้ำมัน เป็นต้น ซึ่งเป็นที่ดึงดูดผู้มาใช้บริการการนวดมากขึ้น และพบว่ามีผู้มาใช้บริการจากสถานประกอบการนวดแผนไทย ทั้ง 6 แห่ง ประมาณวันละ 7-10 คน ส่วนผู้ให้บริการนวดแผนไทยมีแห่งละ 2-5 คน ทั้งนี้ยังมีสถานประกอบการอีกหลายแห่งที่เพิ่งเริ่มเปิดบริการ ซึ่งยังไม่ได้ขึ้นทะเบียนกับสาธารณสุขจังหวัดพะเยา และจากการสัมภาษณ์เภสัชกรประจำสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดพะเยาพบว่า มีโครงการจัดตั้งสถานประกอบการนวดแผนไทยในเขตอำเภอเมืองจังหวัดพะเยาอีกหลายแห่ง เนื่องจาก จำนวนความต้องการของผู้ใช้บริการนวดแผนไทยในชุมชนต่าง ๆ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น และกลุ่มคนส่วนใหญ่หันมาใช้บริการแพทย์ทางเลือกควบคู่ไปกับแพทย์แผนปัจจุบันมากขึ้น จากเดิมที่เคยใช้บริการจากแพทย์แผนปัจจุบันใน โรงพยาบาลเพียงอย่างเดียว อีกทั้งจากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการรายหนึ่งพบว่า สถานประกอบการนวดแผนไทยบางแห่งได้ทำการเปิดสอนวิชาการนวดแผนไทยด้วยและมีผู้สนใจเข้าเรียนเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะนักเรียน นักศึกษา ซึ่งจะสามารถนำไปประกอบอาชีพ เป็นการสร้างรายได้ให้แก่ตนเองและครอบครัวอีกด้วย

แต่อย่างไรก็ตาม ยังไม่มีงานวิจัยใดที่ทำการศึกษเกี่ยวกับโครงสร้างของธุรกิจการนวดแผนไทย จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคในการดำเนินงานของธุรกิจการนวดแผนไทย ตลอดจนพฤติกรรมการบริโภคของผู้ใช้บริการนวดแผนไทยในเขตอำเภอเมือง จังหวัดพะเยา ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาธุรกิจการนวดแผนไทย ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดพะเยา โดยจะทำการศึกษา

เกี่ยวกับ รูปแบบและลักษณะการดำเนินงาน การตลาด ต้นทุนและรายได้จากการดำเนินธุรกิจการ
 นวดแผนไทย ซึ่งจะทำให้ทราบถึงปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการ
 พัฒนา และเป็นแนวทางในการปรับปรุงการดำเนินงานให้เกิดความยั่งยืนและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

- 1) เพื่อศึกษาถึงโครงสร้างของธุรกิจการนวดแผนไทย ซึ่งได้แก่ รูปแบบและลักษณะการ
 ดำเนินงาน รวมถึงต้นทุน รายได้และผลตอบแทนจากการดำเนินธุรกิจการนวดแผนไทยในเขต
 อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา
- 2) เพื่อศึกษาถึงพฤติกรรมของผู้ใช้บริการนวดแผนไทยในเขตอำเภอเมือง จังหวัดพะเยา
- 3) เพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนาธุรกิจการนวดแผนไทยในเขตอำเภอเมือง จังหวัดพะเยาให้
 เกิดความยั่งยืน

1.3 ขอบเขตการศึกษา

การศึกษาแนวทางในการพัฒนาธุรกิจการนวดแผนไทย ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดพะเยา มี
 ขอบเขตการศึกษาเฉพาะ คือ สถานประกอบการนวดแผนไทยที่ได้รับอนุญาตจากสาธารณสุข ใน
 เขตอำเภอเมือง จังหวัดพะเยา ซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น 6 แห่ง โดยจะเรียงตามระยะเวลาของการเปิดให้
 บริการจากก่อนไปหลัง ซึ่งได้แก่ ร้านหมอสัมผัส คลินิกรังษิแพทย์แผนไทย ร้านสืบสานภูมิปัญญา
 ไทย โรงเรียนพะเยาปริบาลเวชรักษ์ บ้านรักษ์สมุนไพรร พะเยาบิวตี้ & สปา

1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1) ทำให้ทราบถึงโครงสร้างของธุรกิจการนวดแผนไทย ซึ่งได้แก่ รูปแบบและลักษณะการ
 ดำเนินงาน รวมถึงต้นทุน รายได้และผลตอบแทนจากการดำเนินธุรกิจการนวดแผนไทยใน
 เขตอำเภอเมือง จังหวัดพะเยา
- 2) ทำให้ทราบถึงพฤติกรรมการบริโภคของผู้ใช้บริการนวดแผนไทย เพื่อเป็นแนวทางในการ
 พัฒนา และนำไปปรับปรุงการดำเนินธุรกิจการนวดแผนไทยในเขตอำเภอเมือง จังหวัด
 พะเยา ให้ประสบความสำเร็จ
- 3) ให้เป็นแนวทางแก่ภาครัฐ ในการส่งเสริมและให้ความช่วยเหลือธุรกิจการนวดแผนไทย เพื่อ
 เกิดความยั่งยืนและมีประสิทธิภาพต่อไป

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ

ธุรกิจการนวดแผนไทย หมายถึงสถานประกอบการนวดเพื่อรักษาหรือบรรเทาอาการปวดเมื่อยกล้ามเนื้อตามส่วนต่างๆ ของร่างกาย เช่น การนวดเพื่อแก้ปวดหลัง แก้ปวดศีรษะ แก้ปวดข้อ แก้ปวดกระดูก การนวดเพื่อแก้ภูมิแพ้และเหน็บชา เป็นต้น โดยอาจรวมถึงบริการอื่นๆ เช่น การอบไอน้ำ อบสมุนไพร เพื่อช่วยให้รู้สึกผ่อนคลายทั้งร่างกายและจิตใจด้วย

แนวทางการพัฒนา หมายถึงการพัฒนาธุรกิจการนวดแผนไทยที่มีอยู่โดยอาศัยข้อมูลของธุรกิจการนวดแผนไทย จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคในการดำเนินงาน ตลอดจนพฤติกรรมการบริโภคของผู้ใช้บริการนวดแผนไทย มาเป็นแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงการดำเนินงานให้เกิดความยั่งยืนและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved